

Dr. Rainprecht Antal

(Bécs)

BESZÁMOLÓM A RECKSI HALÁLTÁBORRÓL

I. rész

*„Erőt gyengének ebben, büntetésf
Zsarnoknak ebben adtok, istenek.f
Sem kőtorony, sem rézből vert falak
S szűk légű börtön, sem kemény bilincsf
A szellem erejét meg nem köthetik.”*

(Shakespeare: Julius Caesar)

Éltem alkonyán (1908. március 15-én` születtem) véltem örömmel a hírt, hogy egyik legkiválóbb és nagyrabecsültebb „recski bajtársunk”, Sztáray Zoltán barátom megalapította a „RECKSI SZÖVETSÉGET”, együttal „A recski kényszermunka tábor volt rabjainak nemzetközi

képviselőt”. Ennek a Szövetségnek célkitűzése: egyrészt a régi, a világ minden táján szétszórta élő bajtársakkal való kapcsolat elmélyítése, másrészt az emberiség figyelmének a „recski haláltáborra” való felkeltése, hogy ezzel a mindenkori embertelenség egyik jellegzetes intézményének emlékét elrettentésül ébren tartsa.

A „Recski Szövetség” többek között engem is felkért a haláltáborra vonatkozó beszámoló megírására.

Mielőtt élményeim leírásába kezdenék, első feladatomban tartom ama jelentős különbségre rámutatni, amely egyrészt a magyar bolsevisták által „üzembe helyezett- recski haláltábor, másrészt a többi nyugaton és keleten rendszeresített haláltáborok között fennállott.

Ez a különbség elsősorban a haláltábori megpróbáltatásokat túlélő nemes lelkű bajtársak emlékeztetésében nyer kifejezést. Amíg ugyanis a legtöbb haláltábor túlélő áldozata táborbeli élményeiről és emlékeiről általában nem, vagy nem szívesen emlékezik meg és azokat inkább elfeledni igyekszik, addig a recski haláltábor azon rabjai, akik hősi és példaadó magatartásukkal kitűntek, nemcsak hogy nem igyekeznek a tábor kegyetlen élményeit elfeledni, de azt emlékeztetükben és közös összejöveteleik során kimondott szeretettel ébren tartják, és a táborban elszenvedett időket éljük egyik legértékesebb, legfenekeltebb időszakának tekintik, annak mindent felülmúló kegyetlen, embertelen és fájó emlékének ébren tartása mellett.

Amikor tehát recski „élményeimről” megemlékezem, ennek a különös és hihetetlen jelenségnek szeretném magyarázatát, adni.

A legembertelenebb, leggonoszabb haláltáborról, a mindenkori háborúról, a harctéri katonák szenvedéseiről, a harctéri katonák szenvedéseiről, megaláztatásáról, megsebesüléséről, borzalmás megcsonkításairól és hősi halálukról itt nem is mernék bővebben megemlékezni, mert azokhoz hasonlítva a többi „békebeli” vagy „front mögötti” haláltábor borzalma nagyon is a háttérbe szorulna. Mert amíg a békebeli” vagy „front mögötti” haláltáborokban az áldozatoktól többnyire nem kívántak aktív közreműködést és azokat, nem állították a GONOSZ szolgálatába, a háborúban — a legeggyetemesebb haláltáborban — tulajdonképpen minden résztvevőt „gyilkossá” tettek, akár akarta, akár nem. Ellenállásra nem is volt mód, hiszen ugyanolyan „gyilkosokkal” álltak a frontokon szemben és már „önvédelemből” is gyilkolniuk kellett.

Nincs igaza Shakespeare Hamletjének, amikor azt állítja, hogy „az egész világ börtön! — Mennyi rekesz, őrhely és fogda van benne!” — mert a világ inkább egy nagy haláltáborhoz hasonlítható és a háború a legborzalmasabbja, akármennyire is igyekszünk azt különböző ideológiákkal vagy religiókkal szépíteni és mentesíteni. A háború valamennyiünkben gonosztevőt farag, mert mások, ártatlan emberek meggyilkolására, otthonaik megsemmisítésére nincs mentség, nincs feloldozás.

De beszámolóim kereteit robbantaná, amennyiben itt a világeggyetem és a háború „haláltábori” minőségével is foglalkoznék. Itt a „békebeli” vagy „front mögötti” haláltáborok összehasonlítására kell szorítkoznom, különös tekintettel a recski haláltáborra. A világeggyetemben és a háborúban meg nyilvánuló borzalmakról azért voltam kénytelen

megemlékezni, mert nem szeretném az olvasóban azt a benyomást kelteni, hogy recski megpróbáltatásaink vázolásánál esetleg megfellebbeztem .az emberiséget pillanatról pillanatra, óráról órára, napról napra meglátogató sokkal borzalmasabb, sokkal keserveesebb, sokkal megrázóbb szenvedéseiről.

Véleményem szerint, a „helyi jellegű” haláltáborok között a recski tábor volt egyike a legembertelenebbeknek, még akkor is, ha ott az emberek megsemmisítésének szándéka nem lépett előtérbe, bár ez ott is csak idő kérdése volt, amelyet váratlanul hiúsított meg annak a „sátáni lénynek vagy jelenségnek” halála, akitől vagy amelyből azon időkben csaknem minden ROSSZ és GONOSZ kiindulását vette.

A különböző haláltáboroknak általában háromféle célkitűzése volt:

1. A rabok munkaerejének teljes kiaknázása egészségi állapotuknak figyelembe való vétele nélkül úgy, hogy azok idővel mind elpusztultak a különböző betegségekben, de főleg végkimerülésben.
2. A rabok munkaerejének kiaknázása után azok rendszeres kiirtása.
3. A raboknak a táborba érkezés után való azonnali vagy rövid időn belüli kiirtása különböző módokon, többnyire még „mozgó sírokban”.

A recski haláltábor mindezekről elütött azzal, hogy ott nemcsak a rabok teljes munkaerejét kívánták kisajtolni, majd lassú kimúlással elpusztítani őket, de már az első fázis ideje alatt egészen a teljes kimúlásig gerincüket, lelki, erejüket, lelkületüket és jellemüket is meg akarták törni. Énjüket a kínzások legrafináltabb módozataival akarták megsemmisíteni, önérzetüktől, becsületüktől, emberi méltóságuktól és mivoltuktól megfosztani és őket a bolsevista hatalomnak gúny tárgyát képező, testileg-1e1kileg teljesen kiszolgáltatott sajnálatos játékszerévé, páriájává tenni, amely már az „ember” nevet, sem érdemelte meg, hogy azután ilyen állapotban, teljes lelki-testi végelgyengülésben hagyják őket fekvőhelyükön elrothadni.

Ez volt a recski haláltábor intézményének dióhéjban elmondott célkitűzése. Gonoszabb volt sokkal a többi haláltábornál, mert azokban általában csak a test megsemmisítésére törekedtek, de Recsken az emberi mivoltot, az embereszmét, az emberi méltóságot, a teremtés koronáját kívánták mindenféle módon a sárba húzni, végeredményben Isten alkotását a maga teljes egészében megszensteleníteni.

A magyar bolsevista „Államvédelmi Hatóság” mindent megtett és megkísérelt e sátáni célkitűzés mielőbbi véghezvitelének érdekében. Teljes ügybuzgalommal, szadizmussal, embertelenséggel, kérlelhetetlenséggel, hideg kegyetlenséggel láttak testi-lelki megsemmisítésükhöz.

II. rész

A tábor rabjainak száma kb. 1300 főre rúgott. Ezekből mintegy 300 nyomban behódolt a tábor parancsnokságának. Ők kapták a bizalmi beosztásokat a táboron belül, ezek lettek az írások, brigádvezetők, munkavezetők, normások és ezek kerültek a könnyebb munkahelyekre. Legnagyobb részük kisebb-nagyobb bűnöző volt, több volt ávós, vagy a bolsevista párt tagja kisebb vétségekkel. Kb. 400 ember a könnyen manipulálható elemet képezte, akik inkább véletlenül, politikai meggyőződés nélkül kerültek a politikai megmozdulások malomkövei közé. Ezeket használták fel a bizalmi embereken kívül „besúgóknak”. Közülük építettek fel 5-10 embert egy-egy jelentősebb rab állandó megfigyelésére és kikémlelésére. A fennmaradó 700 rabból 400 békés, szerencsétlen ember volt, akik valamiféle vallási ügyben, esetleg egy Mindszenty bíboros féle demonstráció során kerültek a „végzet” karmai közé. Sokan voltak, akiket nyugatra való menekülésük közben vagy a menekülés előkészítésének során tartóztattak le. Ezek nagy része az ún „úri” társadalomhoz tartozott egy-két arisztokratával együtt. Politikailag érdekesek körülbelül háromszázan lehettek, illetve lehettünk. Ezekből a fele fiatal, igen tehetséges és dinamikus mozgalmi emberekből állt, míg a másik fele korábbi jelentősebb politikai állások hordozói voltak. Véleményem szerint táborunkban nem volt senki, aki a bolsevista uralomra veszélyes lehetett volna, bár valamennyien — ebből a 300-ból — a bolsevista rendszernek határozott és ismert ellenfelei voltunk. Ezen csoporthoz tartozott néhány igen nagy képzettségű és bátor kiáltású tiszt és vezérkari tiszt is.

Itt kell még megjegyezni, hogy akárhik is lettünk volna és akármilyen csoporthoz tartoztunk is, a legtöbben teljesen ártatlanok voltunk, semmivel sem voltunk se gyanúsíthatók, se vádolhatók, legfeljebb azzal, hogy megszülettünk. Voltak természetesen olyanok is, akik különösen hivatali megbízhatatlanság, esetleg megvesztegetés gyanúja miatt vesztették el a bolsevista párt „bizalmát”, de büntető eljárás indítására nem állott megfelelő bizonyíték rendelkezésre.

Számosakat a kollektív felelősség alapján szállítottak Recsk-le, így a szocialista párt vezetőségének egy csoportját, vagy egy csoport vasutast egy jelentéktelen tüntetéssel kapcsolatban.

A recski tábor parancsnokságának az a 300—400 kimondottan politikai rab volt fontos, akiket múltjuk, politikai szereplésük, társadalmi helyzetük miatt a bolsevista uralom ellenségeinek tekinthettek. Minden igyekezetük arra irányult, hogy, különösen az ehhez a csoporthoz tartozók testi-lelki erejét megtörjék és őket a bolsevista rendszer tehetetlen játékszereivé tegyék. A csoport érdekesebb vagy jelentősegteljesebb rabjait éjjel-nappal besúgókkal, „agent provocateur”-ökkel vetették körül, akiknek szigorúan kiadott feladatuk volt a megfigyelt rab minden mozdulatát és minden szavát figyelemmel kísérni és jelenteni. Jómagam hosszú ideig, állandóan volt bolsevista ávósok és volt SS-em-berek csoportjától voltam körülvéve és csak akkor szabadultam meg ezektől, amikor a száz „legveszedelmesebb” rabból álló „büntetőbrigádba” kerültem, amely brigádnak a velejáró fokozott kínzásoktól eltekintve az az egyetlen előnye volt, hogy ott, besúgóktól nem kellett tartanunk.

Az összetartozandóság érzete a jellembelileg különböző csoportok között a táborba érkezés után csakhamar kialakult. A szimpátia és antipátia törvényei alapján mindenki megérezte, ki a barát, ki az ellenség. Aljas lelkiületű rabtársaink gyűlölete és ellenséges érzülete az erkölcsileg integer rabok iránt kellemetlenebb, fájdalmasabb, csaknem kibírhatatlan volt, mint szadista őreink és brigádvezetőink, (akik ugyancsak rabtársainkvoltak) rafinált kínzási módszerei, mert ezek jelenlétét állandóan el kellett viselnünk és úgy nappalunkat, mint éjjelünket jelenlétükkel

megmérgezték.

Az erkölcsileg integer, jellembelileg kifogástalan rabok csoportja a legkülönbözőbb társadalmi, hivatásbeli, meggyőződésbeli, korú rabokból tevődött össze. Voltak köztünk keresztények, zsidók, ateisták, proletárok, arisztokraták, polgárok, parasztok, munkások, kereskedők, monarchisták, republikánusok, szocialisták, kommunisták, ügyvédek, orvosok, iparosok, írók, tudósok, közgazdászok, katonatisztek; csupa meggyőződéses, integer ember, őszinte tisztelettel a másik meggyőződése iránt, akik az „Embertelenség” ellen ösztönszerűen szövetkeztek az „Emberiesség” eszményének védelme és emberi méltóságuk megőrzése érdekében az igaz, példaadó, hősies bajtársiasság jegyében.

A tábor parancsnokságának legaljasabb célja a jellemes rabok csoportjában az egymással szembeni bizalmatlanság felkeltése volt. Ennek egyik sátáni eszköze az volt, hogy bizalmi embereikkel és besúgóikkal, ill. azok útján igyekeztek ezeket az önértékes embereket „besúgói tevékenységgel” bajtársaik előtt bevádolni, ennek gyanúját felkelteni bennük.

A rabokat alkalmanként munkahelyükről vagy nyugvóhelyükről, nappal vagy éjszaka „kihallgatásra” vitték. E kihallgatások során igyekeztek őket, testi kínzással és lelki zsarolással, fenyegetésekkel testileg-lelkileg megtörni. Legegyszerűbb módszerük volt a rabokat családjuk életével, hitvesük, serdülő lánykájuk megbecstelenítésével, gyermekeiknek „bolsevista nevelő táborba” való elhurcolásával fenyegetni és megzsarolni. Kényes kérdés volt: vajon mi több és előbbre való, az egyéni „becsület” épségben tartása, avagy a „család megvédelmezése”, a család iránti „emberség”? Ez a kérdés napi problémává vált. Hány ember volt kénytelen behódolni, hogy hitvesét, lányát, gyermekét megkímélje az ávósok megbecstelenítésétől, elhurcoltatásától. Ettől eltekintve, nem mindenki bírta ki a testi kínzásosokat.

Igazában csak az lehetett sebezhetetlen a haláltáborban -- de hiszen az életben is —, aki „egyedülálló és magányos” volt. Még az egyes rab baráti köre, barátja, barátnője, szerelme is veszélyeztetve volt.

Efféle kihallgatások és megkínzások után, akár győzedelmesen került ki abból a rab, akár alá kellett írnia besúgói kötelezettségre szóló jegyzőkönyvet, a „hivatásos besúgók” máris „benyálazták” az integer rabok hírnevét azzal, hogy őt is „sikerült beszervezni”.

A recski haláltáborban mindent elkövettek, hogy minket testi kínzásokkal és lelki gyötrelmekkel megtörjenek: éheztetéssel, szomjaztatással, gúzsbakötéssel, kilométerekig menő bukfenceztetéssel a tüskés, bozótos vagy sziklás terepen, ahol még a természet is ellenünk fordult soha nem látott és tapasztalt szúrós növényzetével, vagy éppen a hosszan tartó „békaügetéssel”. A gúzsbakötést jéghideg időben a havon, avagy a tüzes kályha mellett oly kegyetlen módon hajtották végre, hogy a szoros kötésektől elzsibbadt kezek fájdalom nélkül sültek csonkká. Minden sátáni ötletet végrehajtottak, hogy megtörjenek bennünket, gerincünket megpuhítsák, becsületünkötől, önértékünkötől, saját magunktól, énünkötől, múltunktól; önbecsülésünkötől megfosszanak.

Egész testi-lelki erőnknek, lelkületünknek, figyelmünknek arra kellett ez ellen a sátáni célkitűzés elleni harcban irányulnia, hogy a legfájdalmasabb testi kínzások vagy lelki

gyötrelmek

közepette is megóvjuk emberi méltóságunkat, a megpróbáltatásokat, kínzásokat, megszégyenítéseket mosolyogva viseljük el, avagy úgy tegyünk, mintha azokat észre sem vennénk.

III. rész

Egy csodálatos, halálmegvető, érdekfeszítő harc fejlődött ki kínzásaink folyamán szadista kínzóink és a testi-lelki meggyalázásra és halálra szánt rabok között. Az „EMBERSÉG” szelleme küzdött itt elkeseredetten a „GONOSZ” és az „EMBERTEI.ENSÉG” ellen. Kis csoportunk feladatává tettük megmutatni sátáni kínzóinknak, hogy céljukat nem fogják elérni velünk, hogy az „EMBERSÉG” szelleme előbb-utóbb győzedelmeskedni fog a „GONOSZ” felett.

Ezt a kétségbeesett harcot teljes testi elgyengültségünkben, a napi munkától, megerőltető hajszától kimerülten, éhezve, szomjazva fázva, skorbutosan, csonttá fogyva, a vízibetegségtől felfúvódva, a legsúlyosabb idegösszeroppanások között kellett megvívunk. Testünket a skorbuttól fájós, gennyes fekélyek lepték el, kinézésünk a csonttá aszottóság és beteges felfúvódás között óráról órára annyira változott, hogy csaknem felismerhetetlenekké váltunk.

Támolyogva, félig eszméletlenül, sírógörcsöktől kísérve, kínzóink, őreink, brigádvezetőink ostorcsapásait már nem is érezve lapátoltuk a kőbánya termékeit talicskánkba és toltuk azt ingadogva a hideg északi szélről vagy a nyár melegétől még külön szenvedve a közeli kimúlás rezignált érzésével, avagy húztunk igásállatok módjára sziklával megrakott és megerített szekereket csúszós, sáros úton, vagy félméteres iszapban kizárólag attól a vágytól és kívánságtól eltelve, hogy halálunk pillanatáig minden megaláztatás, gúnykacaj, szidalmazás ellenére emberi méltóságunkhoz hűek maradunk és tiszta, a bajtári szeretettől áthatott lelkülettel hagyjuk el a siralom, borzadály és embertelenség e szörnyű völgyét.

És íme, amikor azt hittük, hogy minden erőnk elhagy és utolsó pillanatunk elérkezett, egyik bajtársunk egy humoros megjegyzést tett, a másik egy buzdító, költői harckialtást hallatott, a harmadik egy vigasztaló pillantást vetett reánk, és íme, a jeges, havas eső is hirtelen elállt, az északi szél is megszűnt és kisütött a nap. Hányszor és hányszor éltük át ezeket a csodába illő változásokat, amikor külső-belső behatásra elaléltágunkból, teljes kétségbeesésünkben ismét erőre kaptunk, hogy megmutassuk szadista kínzóinknak, hogy a szellem erejét meg nem törhetik.

De mi volt a fegyverünk, nekünk, kiszolgáltatottaknak, a gúzsba kötötteknek, az éhezőknek, szomjazóknak, a megaláztatottaknak a „GONOSZ” ellen folytatott harcunkban?

A hitünk! A hitünk a „JÓ”, az „EMBERIESSÉG” létjogosultságában és bajtársaink szívében felfedezett és abban élő emberi erényekben. De talán éppen eme hitünk megjutalmazásul

megjelent előttünk szenvedéseink, szeretteinkre való aggódó visszaemlékezéseink közepette a magánzárka' sötétjében vagy a kínzókamra sátáni atmoszférájában szellem-testi valóságában — az Isten.

Igen, bármint is tagadnánk, bármint is kételkednénk, bármint is lemosolyogjanak majd e sorok olvasói közül egyesek — mi ott, a gyötrelmek kellős közepén, az embertelenség kietlen poklában találkoztunk VELE. Sőt mi több, gyötrelmeink, szenvedéseink közepette jelenlétét állandóan éreztük. És ez az érzés kínjainkat nemcsak elviselhetővé, de kellemessé tette. Kellemessé tette ama tudat által, hogy szenvedéseinket az Ő szolgálatában, az IGAZ és JÓ létezésének és kiolthatatlanságának bizonyságául vállaltuk magunkra és viseljük el.

A közöttünk és bennünk lakó ISTEN szenvedéseink elviselésének megkönnyítésére mély emberséget oltott szívünkbe, amely sajnálatot és részvétet váltott, ki bennünk gonosz kínzóink irányában. Amikor ütlegeltek, kikötöttek, töviseken, sziklákon bukfenceztettek bennünket, vagy guggolva fejünk felett súlyos szikladarabot tartattak velünk úgy, hogy az bármely pillanatban a fejünkre eshetett és e látvány fölött gúnyos kacajjal örvendeztek —,nem a magunk szenvedésére és fájdalmára figyeltünk, hanem kínzóink felé irányult, részvétünk, hogy ezeknek a kietlen lelkületű embereknek nincs jobb dolguk, nincs nagyobb fantáziájuk, mint embertársaik aljas kínzása.

És eme sajnálat, eme részvét által váratlanul szuggesztív szellemi úton föléjük kerekedtünk. Őreink ezt megérezték. Csaknem hipnotizálva hagyták abba a kínzást, oldották meg láncainkat., avagy adtak egy darab kenyeret, néhány csepp vizet.

Igen, ezt bátran merem vallani, én a valamikor meggyőződéses harcias „ateista”, hogy Isten velünk és közöttünk volt és apró csodával adta tudtunkra jelenlétét.

A sok és állandó emberi gaztett, kínzások ellenére Isten közelségének érzetében és tudatában tulajdonképpen „gyönyörű” biblikus időköt éltünk ott meg. Hányszor jutott eszünkbe az angyalával vívódó Jákob felkiáltása: „Szörnyű hely ez itt, Istennek háza, a mennynek kapuja!”

A GONOSSZAL folytatott szellemi harcunkat, vele szemben győzedelmes ellenállásunkat és a jó Istennel való kapcsolatunk felemelő érzését kétfontos jelenség tette még inkább lehetővé: a szexualitás teljes hiánya, amely éhezésünk és testi legyengültségünk folyománya volt, és a földi létgondoktól való teljes mentességünk. Állíthatom, hogy, a földi létben oly nagy szerepet szexualitás hiánya és az emberek, az emberiség lelkületét elsorvasztó kenyér- és létgondoktól való mentesség szenvedéseinknek és nélkülözéseinknek nagy pozitívumát képezték.

Kísérteties, kétségbeesett, szörnyű harcot vívott ebben a haláltáborban a GONOSZ a JÓVAL; az elvetemült, emberségükből kivetkőzött bolsevisták serege velünk, a teljesen kiszolgáltatottakkal. A GONOSZOK fegyvere a szadista, sátáni, testi-lelki kínzások ezer fajtája volt. A mi fegyverünk -- a kiszolgáltatottaké -- a keresztényi alázat, a türelem, a hit és Isten kegyelméből „jó humorunk” volt. Ezekkel ostoba, primitív, gaz ellenfeleink — bármiképp is

erőlködtek minket halálra kínozni -- játszva győzedelmeskedtünk.

És íme, ennek a szörnyű, kétségbeesett, kilátástalan és kísérteties küzdelemnek szépséges emléke az, amely minket, a recski haláltábor integeren maradt, vagy övéik iránti kényszerű áldozatból látszólag a rendszernek behódolt bajtársait büszkeséggel és Isten iránti hálával tölt be. Összefűz bennünket hálás szeretetben az igaz emberség és férfiasság ama számos kifejezéséért, amellyel a GONOSSZAL folytatott harcunkban egymást baráti önfeláldozással támogattuk.

Mert kevés olyan színtere volt és van a földkerekségnek, amelyen a GONOSZ és a JÓ oly kifejeződött, markáns formában állt volna közvetlenül szemben, mint éppen a recski haláltáborban.

A recski haláltábor egy más irányban is tanulságul szolgált.

A tábor és annak lakói, a parancsnokságtól le egészen a teljesen kiszolgáltatott rabig, éles keresztmetszetének adták a földi, emberi társadalom keresztmetszetének. E táborban is az opportunisták karrieristák játszották a főszerepet, a parancsnoktól a stallumviselőig. Különösen szégyenteljes szerepet játszottak itt az ún. „kapósok”. A tábornak a külvilági társadalomhoz való hasonlatossága számomra egyénileg oly nagy hatással volt, hogy szabadulásom és Nyugatra távozásom után egyenesen szégyelltem volna a legjelentéktelenebb vezető állást elfoglalni.

Úgy érzem, hogy a táboron kívül még nehezebb a helyes utat megtalálni. Itt a külvilágban hiányoznak a kipróbált régi integer bajtársak, és a mi hibánkból - Isten közelségének érzete.

(Vége)

Kovács István
RECSK

(Krónika 9 1983. október)

Az idén október elsején harminc éve annak, hogy Nagy Imre akkori miniszterelnök nyomására feloszlatták a recski haláltábor, ahol ártatlan embereket kínoztak a hírhedt AVH, s amiről Magyarországon még mindig tilos beszélni, mert az ügy még mindig „hivatalos titoknak” számít.

Sajnos, Magyarországon még mindig nincs lehetőség a közelebbi múlt őszinte megírására, s az 1948—53-as évek tragédiáit a Rákosi-féle „tévedésekkel” intézik el, annak a gyászos időszaknak hiteles ábrázolása nélkül. Hézagpótlásként Faludi György és Gábori György írt könyvet angol nyelven, Nyeste Zoltán pedig magyarul -- egy olyan témáról, amiről otthon beszélni továbbra is változatlanul „tabu”. Az emigrációs sajtó egy-egy híradásából értesültünk,

hogy a közelebbi jövőben Sztáray Zoltán tollából dokumentációs könyv jelenik meg az otthoni hatóságok által féltve takargatott „titokról”, Recskről. A recski haláltáborról írt összefoglaló művének egy részletét, mely már nyomtatásban is megjelent, borzongással olvastam — ugyanúgy, mint az előbb megnevezett három író könyvét is. Velük együtt szenvedtem végig a recski tábor éveit, melyet — amint már említettem -- harminc esztendővel ezelőtt, 1953 szeptember hó folyamán véglegesen feloszlatták.

Mi volt Recsk? Tudjuk, hogy egykori királyainknak érc- és aranybányái voltak itt, s maga a bányavidék gyönyörű Mátránk festői ölen fekszik. A községtől minden irányban hegyek ékeskednek és attól délre van egy koporsó alakú hegy, a Csákánykő, melyet Magyarország legszebb őserdője borított, jégkorszakbeli aljnövényzet díszített. Ettől Recsknek alikha származhatott rettegett híre. Ám a Barkóczy tanyát, mely Csákánykő lábánál helyezkedett el, 1950 májusának végén megszállta az Államvédelmi Hatóság egy különleges osztaga. Tanácsadóikkal szemrevették és átvizsgálták a környéket, légifelvételeket készítettek és a kiértékelések után nyilvánvaló lett, hogy talán nincs is Hazánknak egy másik rejtettebb, megközelíthetetlenebb területe, mint a recski bányavidék, s ráadásul a Csákánykő andezit-bércei a „rabszolgáknak” generációit tudják kötöréssel foglalkoztatni.

Persze „elnéztek” olyan körülményeket, mint például a vízhiány, (ami miatt később 1,400 ember a szomjhalál mesgyéjén tántorgott éveken át), vagy a bekötő út hiánya minek következtében nem jutott el az egyetlen tápértéket nyújtó élelem, a kenyér, a rabszolgákhoz), Megtervezték a tábort négy ezer fő számára, kiválogatták a tábor őrségét, akikről néhány jellemzést le fogok írni és megkezdték a gyönyörű vidék pokollá való átalakítását.

Az első felvonás szereplőinek a felszámolt Magyar Szociáldemokrata Párt volt tagjait alkalmazták. Egy villámakcióval szedték össze a párt volt vezetőit a satupadok, esztergagépek, rajzasztalok mellől. Fedett teherautókban, éjjelenként csempészték be a tanyára őket. A kúriát az' őrség foglalta el. A munkásmozgalom bonyodalmaiban megőszült „proletár-apostolokat” pedig juhaklokba zárták be. Kegyetlen vadsággal azonnal munkára hajtották őket. A szerencsétlenek napi 16 órán keresztül döntötték, gallyazták a fákat, oszlopokat faragtak, lyukakat ástak és szögesdrótokat feszítettek, hogy minél előbb megfosszák magukat a szabadságnak még az illúziójától is. Roham-munkában kerítették körös-körül magukat. Esténként bezuhantak a méteres és még friss juhtrágyával takart akolba, ahol az alacsony ólajtón kívül más nyílás nem volt Ezt azonban „éberségből” lezárva tartotta az őrség és három AVH-legény vigyázta felváltva akol környékét.

Egyik éjjel megsavanyodott paradicsomlevest kaptak vacsorára. A borzalmas trágyabűzben levegőért küzdő emberek kínzó hascsikarást kaptak tőle és a gyengébbje nem tudta tovább tartani. Az akol ajtajához vánszorogtak. Gyurkovics Géza bácsi bátorságot vett és megverte az ajtót öklével, Fisher és Gavenda Lajos bácsival, aki Gamma-gyári művezető volt, örömmel tapasztalta, hogy kívülről megnyitották az ajtót.

— Négykézláb másszanak kifelé, — ordították az őrök. A három nagypapa leereszkedett a parancsra és kimásztak.

— Na, bégessenek és másszanak előre, ha már birkák lettek.

A három öregember szomorú bégetésbe kezdett_ Szemeiket az elemlámpa fénye pásztázta, szinte belevakultak.

--- Hangosabban bégetni, állj! — szólt a parancs.

Ezt a parancsot is teljesítették, majd megálltak. Sós, langyos folyadék csapott az arcukba. Televizelték bégető szájukat az ávós legények és visszakergették őket az akolba.

A 174 szerencsétlen, rabszolgaságra jutva is, a kohókban, a gőzkalapácsok, prëshengerek mellett megszokott szorgalommal dolgozott és úgy, hogy munkájuknak értelme legyen. Szeptember közepére, két hónap alatt 2,300 darab kerítésoszlopot faragtak, azokat másfél méter mélyre leásták a köves talajba és azokon 8 kilométer hosszúságban 3 méter magas, sűrű szögesdróthálót húztak ki. Ötvenhét őrtornyot és tíz barakképületet építettek, valamennyihez maguk termelték ki az anyagot a környező erdőből. Nyersvasból ácskapcsokat, szögeket kovácsoltak, ahol kellett, hidat építettek. Még primitív utakat is csináltak a tábor és az őrség körlete közé.

Az ördögi színjáték második felvonásaként, 1950 szeptemberében, minket hurcoltak oda, akik Kistarcsán már éveket töltöttünk fogságban. Miután husángokkal ütlegelve felhajtottak bennünket a recski vasútállomásra (ezt a kb. 5 kilométeres utat „a világ leghosszabb útjának” neveztük sokáig), azonnal munkába fogták a csoportokat. A cellák tespedtségében ellazult, az éheztetéstől elsorvadt izmaink gyengesége ellenére „normákat” róttak ránk rabszolgatartóink. Jaj volt annak, aki nem kubikolta ki a kimért négy köbméter sarat, nem törte meg az előírt számú csillére való kiskövet, vagy nem döntötte ki a megszabott mennyiségű fát. Az örök törött csákányok és lapátok nyeleivel jártak köztünk és azonnal lesújtottak arra, aki egy pillanatra a kimerültségtől megállt. Megvonták az ételt, fogdára vittek, gúzsba kötöttek a norma nem-teljesítése miatt.

1950 november elején fahordó brigádban dolgoztam. Egy évszázados tölgyfa törzsét kellett nyolcunknak vállra venni: négyen-négyen mindkét oldalon. A hatvan-hetven centiméteres átmérőjű nyersfa, melyen hajnalban még a madarak daloltak, megmozdíthatatlanul nehéz volt. Még négyen segítettek vállra adni. Megindultunk vele térdigérő sárban és majdnem egy kilométer útszakaszon rogyadoztunk alatta, amikor valaki kidőlt közülünk. Az egyensúly megbillent és ki kellett ugranunk a tönk alól. Leültünk, hogy erőt gyűjtsünk. Négyszer-ötször álltunk neki, hogy ismét vállra vegyük, de nem sikerült. Megijedtünk, mert közben órák teltek el. Én vállalkoztam arra, hogy segítségért megyek és jelentettem a brigádparancsnok ávós tizedesnek, hogy a fával nyolcan nem tudtunk megküszködni, segítséget kérek. Üvöltözni kezdett.

-- Hogy mer a felügyelő úrnak tanácsot adni, hogy hányan vigyék. Hülyének képzeled a felügyelő urat? Na, nyomás, induljon a szerszámraktárba.

A félelmetes hely az ávósok melegedője és pálinkázásuk zughelye volt. Örült az a rab, aki innen holtan kiszabadult. Szesztől elhályogosodott szemmel bámultak rám és azonnal rámmuhantak, földig vertek, egy fütykössel beszakították a homlokomat. Bevonulás után a veremhez vittek, ami egy 3 méter mély gödör volt, derékig érő vízzel. Szuronyos ávós pecér

vigyázta, már ketten benne dideregtek. Leereszkedtem a gödörbe társaim közé. Az ávós a gödrön keresztülfektetett széles pallón topogott. és „mozgalmi dalokat” énekelt. Mi pedig néztük az égen a csillagokat tenyereinket veséinkre helyezve.

Éjfélkor a leváltott őrség egy csoportja a veremhez érkezett. Ezeknek az volt a szokásuk, (vagy parancsra csinálták), hogy a gödörből valakit kiszemeljenek és „eljátszogassanak” vele. Most is így történt. Ördögi alakjuk elfekettítette a nyílást és elemlámpával arcunkba világítottak. A fénysugár egy alacsony, törékeny, vöröshajú és szeplős vegyész-mérnökön pihent meg. Valamennyien hangos röhögésbe kezdtek.

— Nézzétek, itt van az indián... No, indián, huhogjon és másszon kifelé! — parancsolták a pribékek.

Ez a szerencsétlen bajtárs már három éjt töltött a derékig érő hidegvízben. Megpróbált kimászni, de kétszer visszapottyant és teljesen elmerült a sáros vízben. Az ósok hahotáztak.

— Gyerünk, gyerünk! — ordibálták nekünk. — Tolják fel!

Fent az őrparancsnok letolt nadrággal várta.

-- Ide, ide, indián — és meghajolt, — adjon az ülepémre egy cvikipuszt. Fiús napom van!

Az őrség egymásba kapaszkodva röhögött parancsnokuk szellemességén, mert még ilyen nem volt.

De a kis meggötört vörös mérnök nem mozdult az állandó bízgatások ellenére sem. Így az egész őrség nekiesett. Rugták, ütlegelték, géppisztoly- és puskatussal döndették.

-- Indián én még mindig várok — kiabált az őrparancsnok.

Ekkor egyszerre csend lett, majd a hirtelen újra feltört nevetést túlharsogta az őrparancsnok káromkodása. A meggötört áldozatnak nedves-sáros volt az érintése.

Bajtársunkat visszadobták. Szomorúan, szégyenkezve, behúzott nyakkal támaszkodott a gödör sáros falához.

— Ne szégyelld magad testvér, nincs okod rá. Akkor szégyenkezhetsz, ha te állnál most fent a gödör szájánál — vigasztalta harmadik társunk.

Ilyen megalázásoknak, embertelenségeknek naponta többször voltunk kitéve. Különös dühvel vetették rá magukat a szemüvegesekre, a nyurganövésűekre, a bajszosakra, a szeplősökre és az aranyfogúakra.

Az utolsó, sok-sok ember számára végzetes felvonás a kőbánya megnyitása lett. Az összetalicskázott szinten 300-400 emberrel törettek követ. Fejünk felett 80-100 méter magasban felállították a kőfejtő brigádot, akik a fészítőkkal meglazított kötömböket fűlsiketítő

robajjal küldték le a szintre a kötőrők közé. 1951 őszén egy Félix nevű 7 holdas tolnai „kulák” törte mellettem a kövei. Hirtelen elvágódott. Egy süvítve repülő, galambtojásnyi kőszilánk csapta homlokon.

Azonnal szörnyethalt.

A halál naponta látogatott bennünket. Mikor megfagyott a sziklákat takaró földréteg, felkergettek bennünket, hogy a méteres fagyréteget felcsákányozzuk. Ledolgoztuk magunkat a fagyréteg alá és az alól kihánytuk a puhán maradt földet. Csoportunk -- Farkas Imre, Magyar Károly, Solty László, és Mezőffy Károly — már jól előre jutott a megfagyott földréteg, mint egy sátor, borult fejünk fölé. Egyszerre recsenést hallottunk és négyünknek sikerült kiugranunk, de Mezőffy Karcsi (egy Beszkárt villamosvezető egyetlen fia, aki letartóztatásának évében kapta kézhez a Műszaki Egyetem elektromérnöki diplomáját) már annyira gyenge volt, hogy nem tudott mozdulni. A több tonnás egybefagyott föld halálra lapította.

Étkeztetésünk oly silány volt, hogy az emberek alig tudtak felkapaszkodni a bányába. Húst, zsiradékfélét sohasem adtak. A rettenetes telet marharépán, szárított burgonyán, zsiszikes borsón, férgektől kirágott lencsén és kavicsoktól tele babfőzeléken, meg főttésztának csúfolt korpacsirizen vergődtük át. Szítává nyítt zubbonyainkon keresztülfütyült a mátrai kegyetlen szél, talpatlan csizmáinkon keresztüljárt a hólé. Az egyetlen tápérték a napi kenyér volt. Egy 2 kg-os veknit ötfelé osztottunk. Ez azonban sokszor napokig nem jutott fel a hegyekbe. Ilyenkor a legyengültek hullani kezdtek.

Bán Lacival a Budadéli Tábor hírhedt toronyfogdájában három hónapot töltöttem 1949-ben. Daliás, megtörhetetlen ember volt. A háborúban Századparancsnok-főhadnagy, akit emberei rájongásig szerettek. 1952 telére csontvázra soványodott, de jó kedvet erőszakolt magára, hogy bennünk, fiatalokban tartsa az életet. --- Egyik alkalommal ismét nem osztottak kenyeret. Másnap a táborparancsnokhelyettes azt mondta, ha a kenyér az éjszaka folyamán megérkezik, akkor ő személyesen fogja azonnal kiosztani. Takarodó után füleinket az ajtókra és a falakra szorítottuk és a terautók zaját vártuk. Laci aludni küldött bennünket és megígérte, hogy amint motorzúgást hall, tüstént kelteni fog bennünket. Reggel a földön ülve, pokrócba bugyolálva, ajtóra tapasztott füllel találtuk meg, de már megmerevedve. Éhen halt.

Ez a tél, az 1952-53-as volt a legkegyetlenebb. Az emberek meggörbültek és az éhségtől lázas szemekkel csoszogtak. A fűrésztelepről lopott fűrészport kevertük a híg ételekbe. A megjegesedett faágakat rágtuk. Az idősek tehetetlenek lettek, de kirendelték őket havat hányni, babot válogatni, latrinát pucolni. Ezt a brigádot Dr. Berzsenyi Ödön, — nagy költőnk, Berzsenyi Dániel unokája, elnevezte „fémbbrigádnak”, (mert ólom-lábuk, aranyerük, ezüst hajuk, rezes orruk, vipla-foguk és ócskavas-akaratuk volt).

Egy alkalommal, egészen váratlanul összetereltek bennünket magasrangú tisztek elé. Azok elégedetlen szemlélgettek bennünket, amikor sorainkból egy csontbőr, rongyos, fagyott arcú, villogó szemű zsidófiú, Gábori György kilépett és a felfigyelő alezredes elé ugrott. Ő már megjárta Dachaut is. Felemelt, bátor hangon mondta el véleményét az embertelen állapotokról. Kijelentette, hogy dachau SS-legények úriemberek voltak és a náci-hatóságok emberségesek voltak, összehasonlítva őket az Államvédelmi Hatóság emberkínzóival... Az ávosoknak

percekre volt szükségük, amíg hökkentségükből magukhoz tértek. Aztán ráugrottak az alacsony, villogó szemű rongycsomóra és elrohantak vele a fogdára.

A fogda! Az a hasított fából összetákolts fűtetlen alkotmány, ahol a legrafináltabb eszközökkel kínozták azokat, akiket a kötöttség, a fagy, az éhség, a bőrbetegségek, a férgek, az ütlegetések nem tudtak megtörni. Az az átkozott hely, ahol a legaljasabb szadistákat szabadították rá azokra, akikben még az emberi érzés is megmaradt.

1953 januárjában Kertész Sándorral kordéba voltunk befogva, mert nem volt elég ló, a törött követ pedig szállítani kellett. Lehúztuk a kordét az ávos körletbe, ahol egy tehenet boncoltak éppen. Meglátva a nyers húst, felkorbácsolta éhségérzetünket. Megláttuk, hogy egy vödörbe hájat gyűjtöttek az őrkutyák számára és azt egy félreeső helyre kirakták. Odaosontam és egy maroknyi hájat kiemeltem. Azonban egy ávos észrevette. Büntetésem 14 napi gúzsakötés volt.

A gúzsakötést a fogda előterében a fogdás asztala előtt végezték a pribécek. Este tíz órakor felálltak a betüzesített vaskályha mellől és bakancsszíjjal szorosra kötözték az áldozat két csuklóját, majd ülőhelyzetben a két bokáját is. Aztán széthúzták a könyököket és hátulról addig nehezkedtek az ember vállára, amíg a test meggörbítésével a könyökök a térdhajlatot kívülről eltakarták, majd egy sítot beerőszakoltak a térd és könyök-hajlat közé. Ekkorra már lilák voltak a kézfejek és a pórusokon kezdett átsercegni a vér. És most eldöntötték az áldozatot. Az asztalon öreg ébresztőóra ketyegte az időt, a büntetés kétórás perceit, és minden szem rátapadt. Az átlagember tíz percig tudta mellét a térdétől távolabb tartani. Azután a has- és vállizmok felmondták a szolgálatot. A mellbe belevágódott a csontos térd és megkezdődött a fulladozás. Aprón, sűrűn kapkodtuk a levegőt és ki őt, ki tíz percenként ájuldozott. A kézfejek léggömbökké dagadtak és amikor a „játszadózó” ávos ceruzájával odacsapott, úgy éreztük, mintha kezeink felrobbantak volna. Kiss Dániel joghallgatót úgy találták feldönteni, hogy kezefeje a tüzes vaskályha közvetlen közelébe került. Ordított, mire megrugdaltak. A kiszabott két óra már lejárt, de az ávos tíz perccel visszaigazította az órát. Amikorra leszedték Dánról a szíjakat szíjakat, kezefeje leégett.

q Ez volt Recsk, ez volt az igazi Rákosi-korszak. Erről mondják hivatalosan, hogy „igaz, Rákosi elvtárs hibákat csinált, azonban ő indította be a magyar nehézipar fejlődését, ami lehetővé tette a mai ipari fejlődést”...

Rákosiék Recskben beindították a kőbányaipart is. A bánya ma is működik. A rabszolgák barakkjait, a szögesdrót-kerítéseket, az ávos laktanyákat, a kínzókamrákat azonban szétszedték, helyeiket elboronálták. Az ártatlanul legyilkoltak, megnyomorodtak, megkínzottak lelke azonban ott lebeg és vissza fog járni mindaddig, amíg elégtételt nem kapnak, amíg mártírságuk bele nem kerül a történelemkönyvekbe okulásul és elriasztásul. Azért, hogy soha többé ne cselekedjen magyar a magyarral hasonló szörnyűségeket.